

ОД ТЕЛА ДО ЉУБАВИ И НАТРАГ

34. Битеф

Бурне јесени 2000. одржан је у Београду 34. Битеф. У периоду од 18. до 26. септембра изведено је 17 представа из 11 европских земаља, а рачуна се да је различите програме Битефа пратило преко 10000 људи. Планирана представа *Анџиџона у Њујорку* овогодишње будванске продукције отказана је из техничких разлога и публика ју је

видела месец дана касније, у оквиру гостовања Града театра Будва у Атељеу 212. Први пут у историји Битефа, жири је био у потпуности женски: Ренате Клет (Klett), председница, Нина Кираљ (Király), Марина Давидова, Соња Вукићевић и Ања Суша. Мото 34. фестивала нових позоришних тенденција био је *Театр и зло*. С доста раз-

лога, како се из немалог броја представа накнадно могло уочити.

Наслов представе којом је овогодишњи Битеф отворен увео је, на велика врата, и једну од тема које су на различитим равнима доминирале овогодишњом селекцијом. То је представа *Тела* у кореографији Саше Валц (Sasha Waltz, 1968) и извођењу Шаубине (Schaubühne am Lehniner Platz) из Берлина. Кореографкиња Саша Валц члан је изузетно подмлађеног уметничког руководства ове куће; поменимо одмах и да се још један млади члан управе Шаубине представио битефовској публици: то је редитељ представе *Диско њиџс*, Томас Остермајер (Thomas Ostermeier), једно од престижних имена новог европског позоришта, који у тренутку писања овог текста у Берлину режира *Сујермаркеј* Биљане Србљановић. Ово позориште, иначе, покушава у последње време да своју репертоарску политику усмери паралелно у два тока: један је продукција заснована на делима драмске књижевности, а други ток чине представе савремене игре и танцтеатра. За сада је то јединствени покушај у театриме немачког говорног позоришта, а можда и шире.

Тела су кореографски спектакл сценског минимализма – верујемо да ово

„Тела“, режија и кореографија Саша Валц, Шаубине, Берлин. Добитник Гранд њрија 34. Битефа.

одређење не мора бити оксиморон – који пластично показује како људско тело није у савременом театру само знак или средство изражавања, него може бити и основни предмет приказивања, али и значајан и моћан драматуршки елемент. Већ поводом прве представе на Битефу, с ваљаним разлозима примећено је како људско тело постаје једна од опсесија модерне цивилизације, али је и указано на једну контрадикторност, прецизније крајности јавне/медиајске употребе тела: док се на једној страни слави и хвали лепо, младо, однеговано и украшено тело, на другој, сурову и непосредну реалност чине управо раскомадана, осакаћена, обogaљена и измучена тела. У представи Валцове, драмска структура сачињена је од фрагмената, иако је могућно уочити и глобалну поделу на два дела спектакла,

први с израженијом димензијом социјалног ангажмана, и други, нешто апстрактнијег значења у којем је ипак читљиво присуство неких антрополошких референци. У раду Валцове присутни су утицаји америчке постмодернистичке игре, као и немачког експресионистичког плеса, а сама *Тела* објашњена су као представа која је и даље у процесу настајања, јер ауторка годинама припрема велики пројекат који

„Диско њиџс“ Енде Валша, режија Томас Осџермајер, Шаубине, Берлин.

ће у деловима сведочити о различитим аспектима телесног.

За извођење представе *Диско њиџс* Енде Валша (Enda Walsh, 1967) биле су, у техничком смислу, потребне само две столице и бубањ. Берлински Шаубине, окренут интернационализацији уметничке праксе, извео је комад овог савременог ирског писца, а на тему живота у насиљу и отуђења припадника такозване X генерације, или,

рецимо, оних нешто мало млађих. Елем, двоје младих глумаца, мушкарац и жена, у готово одсуству сценографије, седећи на двама столицама, покушавају да комуницирају и размењују мисли и осећања на једини начин који им је иманентан, тачније – који је могућан и који им преостаје, а то је бруталност. Као врста омажа Бекету, кроз мотив ишчекивања и нагађања боје љубави, уместо Годоа који никако да се појави – испоставља се да ни љубави, напосто, нема. У врло узбудљивом и енергичном извођењу Марка Хосемана и Бибиане Белглау, Осџермајер је спајао приступ ненаметљиве стилизације с натуралистичким физикализмом, а о самој се представи, међутим (посебно о драмском тексту), могло чути и то да и

поред снажног и убедљивог сценског израза, у себи крије и клицу онога што зовемо општим местом на тему бунта и несхваћености припадника младе генерације. Но, може овде бити речи и о извесној цивилизацијској инкомпатибилности, и то у светлу основних преокупација земаља високо развијене тржишне привреде с једне, односно сиромашних рођака транзиционог европског истока, с друге стране.

Национални центар за савремени плес из Анжеа, Француска (Centre National de Dance Contemporaine d'Angers), представио се трима представама. Овај центар је и седиште високе школе за плесаче, а предводе га кореографи Жоел Бувије и Редис Обадија (Joëlle Bouvier и Régis Obadia). У представи *Бесови* (Жоел Бувије) кроз архетипске и фолклорне елементе варира се мит о Антигони с релативно опипљивим алузијама на узавреле страсти балканског поднебља, а Обадија је приказао *Opening* и *Uyembo!* (у једној варијанти камерунског језика, то значи „Како си?”), плесне пројекте базиране на наслеђу афричке културе, али и утицају модерне технолошке цивилизације.

Публика 34. Битефа видела је и две варијанте Жаријевог *Ибија*, превратничког текста модерне драмске литературе. Прва од њих, *Иби* у режији Милана Сладека и извођењу Театра Арена из Братиславе, Словачка, деловала је, у занимљивом и живописном колориту, с гротескним, преувеличаним и „помереним” односима делова и целине, као пантомимско-акробатска забава заснована на иновацијама форме, док је неко дубље и значајније истраживање, или, евентуално, значењско превредновање Жаријевог комада остало потиснуто у други план. Нешто релативно сродно десило се и са италијанском представом *Пољаци* у режији Марка Маринелија и извођењу Teatro delle Albe из Равене, у којој, као куриозитет али и омаж самом писцу (подсећамо да је *Иби* написан за ама-

„Иби” Алфреда Жарија, режија Милан Сладек, Театар „Арена”, Братислава.

терско извођење у гимназији, и то од стране сасвим младог Жарија, и самог гимназијалца) улоге тумаче врло млади глумци-аматери из Равене.

Аниматор Алпај Еклер (Alpay Ekler) (Üsküdar Karagöz Tiyatrosu, Истамбул, Турска) извео је *Карађоз невесту*. Била је то прилика за информацију о азијском позоришту сенки које има вишевековну традицију. Ово позориште изводе две особе – Карађоз мајстор и помоћник, а реч је о изузетно популарној народној форми театра у Турској. *Театар на Подоли* из Кијева, Украјина, извео је *Идиотта* по Ф. М. Достојевском, у режији Андрија Жолдака. Уз ову представу готово камерног амбијента и црно-белог колорита, позориште Украјине представило се и Чеховљевим *Трима сестрама*, такође у режији Жолдака, и у извођењу Народног позоришта „Иван Франко” из Кијева. У овој верзији *Три сестре* смештене су у време након Другог светског рата, у некој сибирској пуштоши. Жолдак покушава да комбинује различите временске и просторне планове, али сама значењска окосница његовог дела није целовито успостављена. Представа је оштро поделила утиске оних који су је гледали, а изведена је у најделикатнијој и најдужој битефсовској ноћи – 24. септембра, односно у тренутку када су се очекивали први независни резултати за читаву заједницу судбоносних председничких (и осталих) избора. Сасвим отворено треба „признати” да је можда и тај, лош „тајминг представе”, допринео да

„Три сестре” А. П. Чехова, режија Андриј Жолдак, Национални театар „Иван Франко”, Кијев. Награда лисџа „Полићика” за најбољу режију.

она многим делује бескрајно и нестварно дуго, много дуже него што реално траје (а траје довољно дуго). Невероватан паратеатар истовремено с представом збивао се испред зграде Народног позоришта, где је на Тргу републике, уз популарне естрадне музичаре, организовано „спонтано” оку-

пљање једва стотинак људи у част наводне изборне победе дотадашњег режима. У начелу, можда саму представу *Три сестре* нећемо памтити дуго након завршетка 34. Битефа, али ће многи дуго носити сећање на ноћ у којој је она изведена. Московски *Театар јуново зришеља* представљен је ове

године делом *К. И. из Злочина и казне* по Ф. М. Достојевском, у режији Кама Гинкаса. Занимљиву представу с упечатљивом главном глумицом Оксаном Мисином редитељ смешта у ситуацију парастоса, и у њој варира неке од главних особености савременог руског сценског израза (нарочито када је реч о преношењу класичних дела прозе на позорницу). Он измешта класични однос сценског простора и аудиторијума (пре две године, битефовска публика видела је Кафкину *Мејаморфозу* Творческог центра „В. Мејерхољд”, Театар „Сатирикон”, Москва, постављену у духу просторне иновације) и истражује избегавајући уобичајену форму драматизовања прозе. Драмски текст *К. И. из Злочина и казне* написао је, по поручбини, Данил Гинк (1969) који је иначе син Кама Гинкаса и, такође редитељке, Хенријете Јановске (прошле године била је на Битефу с *Олујом* Островског). Он је, заправо, одабирајући, спајајући и комбинујући елементе с маргина романа, обликовао засебан драмски текст. Комад је објављен у часопису „Театар Хојте” и изводи се у Берлину.

Лондонска трупа Random Dance Company била је једно од пријатних изненађења овогодишњег Битефа. У представи *Трилоџија*, у режији Вејна Мекгрегора (Wayne McGregor), истражују смисао и могућности људске игре у дигиталној ери. У троделној игри, први део заснован је на води, други на ватри, трећи на преласку од земље ка ваздуху, а у средишту

„К. И. из Злочина и казне” по Ф. Достојевском, режија Кама Гинкас, Театар јуново зришћела, Москва.

пажње налази се утицај технологије на тело и његов плес на сцени. Врло пријатно изненађење био је и наступ швајцарске трупе Metzger Zimmermann de Perrot (назив је настао комбинацијом презимена чланова) и извођење представе *ГОПФ* (стара швајцарска реч-скраћеница којом се изражава изненађење, опакали мање вулгарна од енглеског еквива-

лента „*Damn!*”). На сцени су два лика помало бизарног изгледа који се ударају и сударају на дну вишеделне кутије у којој су приморани да живе. Необична кутија састоји се из мноштва делова који непрестано мењају структуру и односе и то представља читав њихов животни простор/космос. У духовитом извођењу, свакако инспирисаном уметношћу Баухау-

са, забавно је и занимљиво прати-ти узајамно ре-креирање простора и самих ликова. Колико год ликови настојали да креирају простор и прилагоде га сопственим потребама и захтевима, толико и простор креира (мења) њих. У *ГОПФ*-у је могућно читати разнородне утицаје музике, игре или архитектуре, али је ово извођење ипак плод самосвојног и дефиницијама неподложног сценског израза. Трупа из Цириха наишла је на изузетно добар пријем Битефове публике, чију је награду, уосталом, и добила. Словенско младинско гледалишче из Љубљане представило се *Сном лејџе ноћи* Вилема Шекспира у режији старог познаника Битефа Вита Тауфера, који је и дизајнер ове представе. У духу етике постмодернизма, Шекспирова драма приказана је као прича о љубави која се разоткрива као илузија, или, тачније, само као део једне свеобухватне илузије стварности.

Наше позориште било је на овогодишњем Битефу присутно чак са четири представе (претходно смо поменули да је *Анџиџона у Њујорку* Јануша Гловацког, којом се Боро Драшковић, у продукцији Града театра Будва, након више од три деценије вратио позоришној режији, из техничких разлога изведена након). Ибзеновог *Пер Гинџа*, у извођењу Народног позоришта Ужице, редитељ Кокан Младеновић покушао је уз драматуршку помоћ Јо-

„ГОПФ” згрупе Metzger Zimmermann de Perrot, Цирих, режија: Греџор Мејџер и Маријин Цимерман. Награда публике „Davidoff”.

вана Ђирилова да прикаже не само као емотивно путовање људске душе него и да је приближи овдашњем миљеу, но ништа мање и актуелном социјалном тренутку. То је још једна представа која је поделила утиске публике, а на Округлом столу поводом *Пер Гинџа* (водитељ др Александра Јовићевић), Младеновић је изговорио једну од вероватно најтачнијих и најискренијих реченица која се на овогодишњем Битефу чула: „Ја сам себе замишљао као

много лепшег и поетичнијег човека од оног што сам испао на крају. А испао сам овакав јер сам ја резултат Милошевићеве владавине од дванаест година и моја младост је отишла њему на поклон.” О *Пријетом љаванџама* Újvidéki Színháza из Новог Сада доста је било речи и претходно, поводом Стеријиног позорја, а Битеф је окончан *Падом* Биљане Србљановић, у режији Горчина Стојановића и продукцији Битеф театра, Града театра Будва и фестивала Штајерска јесен из Граца (Steierischer Herbst). И док ауторка текста развјава бројне митологеме национа, занимљиво је да досадашња рецепција представе, тражећи политичке и идеолошке алузије пре свега у лику Надмајке Нације Сунчане, у заснак ставља један други, можда занимљивији и интригантнији „женски дискурс” који у комаду свакако не заузима први план, али какав до сада готово да и није присутан у релевантним делима српске драме уопште. То је лик младе жене Вере.

Гранд при 34. Битефа добила је представа *Тела* (Шаубине, Берлин), награду публике „Davidoff” представа *ГОПФ* (Metzger Zimmermann de Perrot, Цирих), а награду листа „Политика” за најбољу режију *Три сесјуре* (редитељ Андриј Жолдак, Националниј театр „Иван Франко”, Кијев).